

ודבקות בה'. וכל החסרון היה כאמור בזה שלא הכינו אתערותא דלתתא, לקבל את התענוג מהמן שהיה באתערותא דלעילא, וכלי אתעדל"ת אי אפשר להשיג אתעדל"ע וניטל מהם התענוג בעבודה, והם בטעותם תלו הסיבה במן.

ובזה י"ל הטעם שבפר' בשלח נאמר וטעמו כצפיחית בדבש ובפרשתנו נאמר ועינו כעין הבדולה, דבפרשת בשלח מפרט את כל המעלות הגשמיות שהיו במן שהיו לתועלת ישראל, אבל כאן בא הכתוב להשיב כנגד טענת בני ישראל ועתה נפשנו יבשה, ואמר שבמן היו שני מעלות, הן המעלה הגשמית, והמן כורע גד הוא, ויש בו גם מעלה רוחנית, ועינו כעין הבדולה, שיש בו כח האור להאיר נשמת יהודי באהבה בתענוגים ואין צורך לשם כך בתאוות ובהתגברות עליהן. ובמשך כל הארבעים שנה שהיו במדבר המן נתן כח הקדושה בישראל ורוממם להיות קדש קדשים, וכדאיתא מהאר"י הק' עה"פ ורגלך לא בצקה, שכל עניני פגמים הרמוזים ברגלים לא היו שייכים להם.

ועפ"ז י"ל מאחז"ל (ב"ר יא, ב) עה"פ ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, במאי ברכו ברכו במן, שהוא תמוה דהרי המן היה רק ארבעים שנה ואילו ויברך אלקים את יום השביעי משמעו ברכה נצחית. אכן כוונת ברכו במן היינו דאותה ברכה שהיתה במן ישנה גם בשבת, כמו שבמן היה מלבד הענין הגשמי גם את המעלה הרוחנית, בבחי' למען הודיעך, שהכניס בישראל דעת ודבקות בה', כך גם השבת נתברכה בסגולה זו, וכמאמר מרן הק' מקוברין זי"ע עה"פ ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם, שבשבת כל עניני לכם הם קדש, והיינו לפי שבשבת יש כח המן בכל עניני לכם, וכמו שהמן עינו כעין הבדולה להאיר לישראל כך במאכלי שבת יש סגולה זו. אך התנאי לזה שתהיה אתערותא דלתתא. וזהו ברכו במן.

אל המן עינינו שאינו מעורר תאוות, ומשו"כ איננו מתאווים לתענוגים גשמיים, ממילא אין אנו מקבלים תענוג בעבודת ה' תמורת פרישתנו מהם. לפיכך ויאמרו מי יאכילנו בשר, שאז ע"י היגיעה שלא למלא תאוותינו נוכל להעביר את התענוג הזה לעבודת ה'. וזהו שטענו ועתה נפשנו יבשה, שהיתה זו טענה השייכת לנפש מרצונם לזכות לתענוגים בעבודת ה'.

אכן טעות היתה בידם ויצה"ר הכשילם. כי לאמיתו של דבר המן היה מזון רוחני שלא רק שלא היה מעורר תאוות גשמיות, אלא היה מזכך את ישראל שיהיו כל תשוקותיהם בלתי לה' לבדו, וכשם שכל מאכל גשמי מעורר תענוגים ותאוות גשמיות כך היה המן מעורר אהבה ותענוגים בלתי לה' לבדו. ואת המדרגה של תענוג שיהודי משיג מכך שיש לו תאוה גשמית והוא מוככה ומעלה אותה להש"ת לאהבת ה' ולהתענג בעבודתו, השיגו זאת אותו דור דעה ע"י המן בדרגה הגבוהה ביותר, שכח המן היה נותן ביהודי תענוג בעבודת ה'. וכדברי בעל הטורים עה"פ (דברים ח) ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וגו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, וכתב, למען הודיעך מלמד שבאכילת המן ניתן להם דעה. דעת ענינה דבקות בה' כמ"ד והאדם ידע, שהמן הביא את ישראל לדבקות בה'. ועפ"ז י"ל המשך הפסוק כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, היינו שהתורה באה בפסוק זה להוציא מלבם של בני"י שכוונתם היתה טובה, דהנה לחם רומז לתאוות, הן לחם כפשוטו והן כדרשת חז"ל עה"פ כי אם הלחם אשר הוא אוכל, ובא הכתוב לומר דחיות האדם בעבודת ה' היא לא על הלחם לבדו, לא רק מזה שיש לו תאוות והוא מתגבר עליהן, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, היינו מכח קדושת המן שירד להם לדור דעה בכל הארבעים שנה, שהיה מכניס בישראל דעת

חטאי דור המדבר

הם חלק תורה בפני עצמו, שהתורה מספרת בפרטות

הנה חטאי דור המדבר המנויים בספר במדבר

א' שית ככל ייים
כל מדת שלא זהמן גילא לזה בודת גיקר זה
נניס רשת ורק פעם תות, אאוה, מאכל חפצו נאמר אשר שראל גישים בשר במן, וכדו' עי"ז ננוגים ובלתי

את כל עניני החטאים שחטאו ישראל במדבר. וצ"ב מהו הלימוד הנצחי מכל עניני חטאים אלו, לאור היסוד שהתורה אינה מספרת ספורי מעשיות בעלמא, אלא כל חלקי התורה המה מורים לנו אורחות חיים עד סוף כל הדורות. ובעצם ענין החטאים מצינו בתורה שנענשו על חטאים אלו בעונשים כבדים מאד שלא מצינו דוגמתם, ולחד מ"ד איתא בחז"ל (סנהדרין קח.) כי דור המדבר לאו בני עוה"ב נינהו, וצ"ב בכל חטא וחטא מדוע הם כ"כ חמורים, שלכאורה נראה שהם חטאים יותר דקים מאשר חטאים בפועל, שכולם עניני חטאים במחשבה ובדבור אשר ב"ד של מטה אינם מענישים על סוג חטאים כאלו.

וראשית יש לעיין בחטאים הכתובים בפרשה זו. ענין חטא המתאוננים כמד"כ ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה', וברש"י, אמרו אוי לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נתנו מעינינו הדרך, וישמע ה' ויחר אפו ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה. וצ"ב מהו חומר החטא, שהרי רק התאוננו על טורח הדרך, ואף אם זה חטא הרי לא היה בזה חטא במעשה אלא במחשבה ודבור, ומדוע נענשו בעונש הקשה ביותר ותבער במ אש ה'. ואח"כ כתיב חטא המתאונים, והאספסוף אשר בקרבו התאו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר, וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו איש לפתח אהלו ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע, ובהמשך, ואף ה' חרה בעם ויך ה' בעם מכה רבה מאד, וגם בזה צ"ב מהו חומר החטא שהתאו תאוה, ומ"מ הרי אינו חטא בפועל ולא שייך עליו עונש בב"ד של מטה, ומדוע א"כ נענשו קשות עד ויך ה' בעם מכה רבה מאד, ונקרא שם המקום קברות התאוה ע"ש חטא העם המתאונים.

ועד"ו צ"ב כל שאר החטאים, חטא המרגלים, שהחטא של כלל ישראל היה ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא, ועל בכיה זו נענשו בעונש הקשה ביותר שלא מצינו דוגמתו, שמתו כולם ולא נשאר מהם אף אחד. וצ"ב כנ"ל מהו חומר החטא כ"כ. וכמ"כ ענין קרח ועדתו, שהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות מלבד

המתים על דבר קרח, וצ"ב שגם אם קרח חטא אך מדוע נענשו כ"כ כל הנוהים אחריו שמתו כולם. וכן החטא של ותקצר נפש העם בדרך, צ"ב מדוע נענשו כ"כ קשה, כדכ' וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל. כן צ"ב ענין החטא של ישראל בשטים בעצת בלעם, דמשמע שם שעיקר העונש היה על הזנות עם בנות מואב ולא על חטא ע"ז של בעל פעור, וגם קנאותו של פנחס היתה על ענין זה של זנות בבנות מואב, וצ"ב שאף שהיה חטא במעשה, הרי חטא זה בב"ד של מטה אין עליו עונש, וכמו שפסק הרמב"ם (פי"ב מהל' אי"ב) שהבועל ארמית מדאורייתא אינו חייב אפילו מלקות ורק קנאים פוגעים בו, ומדרבנן מכין אותו מכת מרדות, וא"כ מהו חומרתו של החטא שנענשו עליו כ"כ שמתו כ"ד אלף מישראל במגפה.

אכן מכל האמור יש ללמוד כלל גדול, לאור היסוד דאיתא בספה"ק שכל התרי"ג מצוות הן תרי"ג עיטין למצות ובו תדבק, היינו שתכלית כל התורה והמצוות היא הדבקות בה', והמצוות הן עצות ליהודי שעל ידם יתדבק בהשי"ת, רמ"ח מצות עשה הן עצות על ענינים חיוביים אשר בקיומם מתקרב לדבקות בה', ושס"ה מצות ל"ת הן עצות על דברים שיש להמנע מלעשותם כי על ידם מתרחקים מהשי"ת. ולאור זה שהתכלית הפנימית של התורה והמצוות ויעודו של עם ישראל הוא הדבקות בה', הרי כל פגם בעיקרי היסודות של הדבקות בה' חומר הוא לאין ערוך ממעשה עברה בעלמא, כי ע"י פגם כזה מתנתקים ח"ו מחבל הדבקות של ישראל לאביהם שבשמים, ומתערער יסוד קיומו הרוחני של כלל ישראל. וזהו ענין החטאים של ישראל במדבר, שלא היו עניני חטאים במעשה אלא פגמים בדעות ביסודי היסודות של כלל ישראל. כמו האמונה שהיא יסוד היהדות ובלעדיה אינו נחשב כלל ליהודי. וכן הקדושה היא יסוד היסודות של כלל ישראל, אשר דבר השי"ת ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש זהו יעודו של עם ישראל, ושורש קיומו של כלל ישראל הוא מכת היעוד הזה.

וזהו ענין ב' החטאים הראשונים הכתובים בפר' זו שהם פגמים בדעות, שכפרו וערערו על יסודות

היתה אצלם כשיטה, שחפשו אמצעים לעורר זאת, ופגם כזה בענין הקדושה הוא פגיעה ביסודותיו ושרשיו של כלל ישראל, וע"כ הוא כ"כ חמור כדכ' ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע.

וכמו כן זה ענין חומר חטא המרגלים, שמלבד הפגם באמונה שלא בטחו בהשי"ת שיתן בידם את הארץ, כפרו גם בקדושת ארץ ישראל אשר הנהגתה בידי השי"ת כמד"כ (דברים יא) ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' א' בה וגו', והם כפרו בקדושתה ומאסו בטובה כמד"כ (תהלים קו) וימאסו בארץ חמדה, ולכך נענשו עד שנגזרה עליה על כל הדור ההוא. וענין הפגם של עדת קרח הוא מה שחלקו על היסוד של אמונת חכמים, שהוא מיסודות עם ישראל כמאה"כ ויאמינו בה' ובמשה עבדו. וכמו שמצינו בחז"ל שהעמידו את ענין אמונת חכמים בדרגה כה גבוהה, כמו שאמרו (סנהדרין קי). כל החולק על רבו כחולק על השכינה, ואפילו בהרהור הרי כל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה, ופירשו ענין ובו תדבק הדבק בת"ת, שע"י דביקות בת"ת באים לדביקות בה', ופגם עדת קרח היה שכפרו בדעות בענין זה של אמונת חכמים, וחטא זה הוא פגם בשרשי כלל ישראל, וע"כ היה עונשם גדול מאד. וגם חטא ותקצר נפש העם בדרך הוא פגם באמונה כמבואר בחטא המתאוננים, שפגמו באמונה דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

ועד"ז י"ל ענין הפגם של עצת בלעם בשטים לזנות עם בנות מואב, כי הפגם הזה הוא חמור מאד, כמבואר בספה"ק שיש בזה פגם יותר מכל עניני עריות שמכניס את ניצוצות הקדושה לתוך רשות הסט"א, וכדאיתא בחז"ל (עי' זח"ב ג:): אין לך שנאוי לפני הקב"ה ככועל ארמית, ולכך הפגם הזה מנתק יהודי מהשי"ת יותר מכל החטאים שבתורה. ולאור היסוד שכל התורה ותרי"ג מצוות הם עצות המביאות לובו תדבק, הרי זהו הפגם החמור ביותר בכל התורה, שע"י הפגם הזה מתנתק ביותר מהקב"ה, ואמנם בדיני אדם אין מענישים על חטא זה, כי ב"ד של מטה אינם דנים רק על חטאים השייכים לגוף, וחלק המעשה בחטא זה אינו חמור כ"כ, אבל ב"ד של מעלה דנים גם על פגמי הנשמה, שע"י חטא זה

האמונה והקדושה אשר הם שרשי הקיום של עם ישראל. חטא ויהי העם כמתאוננים הוא פגם באמונה בהשגחה פרטית, שערערו על היסוד דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד ומאסו בהנהגה העליונה, וע"י פגם זה בשורש האמונה התנתקו מחבל הדבקות של כלל ישראל בה'. ואמנם ב"ד של מטה אין מענישים על כך כי אינו חטא שבמעשה, אך כלפי ב"ד של מעלה זה חטא חמור מאד, ופגם גדול יותר מכל החטאים שבפועל, כי גורם הוא לניתוק הדבקות ח"ו. ובמיוחד שלא רק יחידים חטאו אלא כל הכלל ישראל, ולכך נחשב להם לפגם כה חמור ונענשו עד כי ותבער במ אש ה'. וחטא האספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה הוא פגם ביסוד הקדושה, שכפרו ביעוד של ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, כדאיתא בפרי הארץ מהרה"ק הרמ"מ מויטבסק זי"ע, וכן איתא בתורת אבות ממרן הס"ק מלכוביץ' זי"ע, שפי' התאוו תאוה הוא שהתאוו שיהיו להם תאוות, כי התאוות מתעוררים ע"י המאכלים, ואילו המן שאכלו ישראל במדבר היה מאכל של מלאכים כמד"ד (תהלים עח) לחם אבירים אכל איש, ומאכל רוחני כזה אינו מעורר תאוות. ואותו הדור שניזון מהמן לא היו מתעוררים בהם תאוות, לכך נתאוו תאוה שיהיו להם תאוות, ואמנם טענתם היתה מי יאכילנו בשר, אך באמת לא היו צריכים כ"כ את הבשר אלא רצו בעיקר את הבשר כדי שיעורר בהם תאוות. וזהו וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו, וכמו שדרשו חז"ל על עסקי משפחותיו, היינו שלכאורה היה נראה שבוכים על עסק המן בלבד, אבל משה הבין וידע שאין בכייתם על אכילה בלבד, אלא וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו, היינו בענינים השייכים למשפחותיו. וזהו גודל חומרתו של החטא שנענשו עליו קשות, כי הפגם היה בדעות שהוא סתירה ליעודו של עם ישראל היעוד של גוי קדוש ואנשי קודש תהיון לי, אשר כח הקדושה הוא יסוד קיומו של כלל ישראל ושורש דבקותו בהשי"ת, ופגם בענין הזה הוא פגיעה בשרשי כלל ישראל. ואין זה דומה לסתם עברה, שקורה כי יהודי נכשל בפגם מחמת יצרו המתגבר עליו, אבל עדיין אין זה פגם שרשי, משא"כ כאן היה פגם בדעה, שהשאיפה לתאוות

ומדה טובה מרובה, שהתורה מלמדת לנו בזה שאם הפגם בכל ענינים אלו מנתק יהודי מדבקותו בהשי"ת, הרי בודאי שאם יהודי מתייגע ומשקיע כחות בעניני דעות המה יסודי התורה, שעמל להשיג בהירות האמונה, ומתייגע בעניני קדושה להתקדש ולהטהר, הרי כמה שעובד יותר על כך מתחזק הקשר שלו להשי"ת, ונהיה מקושר ודבוק אליו ית'. כאמור שישנם ענינים שאף כי לא נתפרשו בגלוי בשום מקום בתורה ובדברי חז"ל, הרי הם המקובלים לנו שהם שרשי יסודות הדבקות המקשרים איש יהודי לה' אלוקיו.

וזה בי' מש"כ הרה"ק ר"א מליזנסק זי"ע על דבר שבת אחים גם יחד בשל"ס של ש"ק, דיש דברים שאינם כתובים בחז"ל וענינם גבוה יותר מהענינים הכתובים בחז"ל. וביאור דבה"ק הוא כאמור מטעם דזמן של"ס הוא עת רעוא דרעיון, עת רצון והזמן הגבוה ביותר מכל השבוע, ולכך מבקשים אז ואני תפלתי לך ה' עת רצון, התפלה והבקשה הגדולה בעת רצון היא לך ה', שאהיה דבוק בך ה' ולא אתנתק ממך, שלא אעשה מעשים כאלו המנתקים יהודי מה' אלקיו, ושלא יהיו בי דעות ומחשבות המנתקים את הדבקות בהשי"ת. וכמאמר רבוה"ק הרהורים מותרים, שהרהורים מתירים את הקשר בין יהודי להשי"ת. וזהו ואני תפלתי לך ה' עת רצון, שהבקשה בעת רצון היא שלא אפגום בכל ענינים אלו המתירים את הקשר לך ה'. א' ברב חסדך ענני באמת ישעך, כי זוהי הישועה האמתית ליהודי שישמור על הקשר בינו להשי"ת שילך ויתחזק, ובכל מעשיו יראה לחזק הקשר בינו להשי"ת.

מתנתקת הנשמה מחבל הדבקות של כלל ישראל להשי"ת, והפגם הוא במקום גבוה מאד ביסודות ושרשי הכלל ישראל, וע"כ נענשו כ"כ על חטא זה. וזה בי' מה שבחטא העגל היה העונש גם בידי אדם, כמו שאמר להם משה הרגו איש באחיו, כי שם היה הפגם גם במעשה, וחטאים שבמעשה נמסרו לעונש ב"ד של מטה, משא"כ בכל אלו החטאים היה העונש בידי שמים.

והעולה מכל האמור שעניני החטאים של ישראל הכתובים בספר במדבר גם הם תורה שלמה, ללמד לנו כי יש עניני חטאים שאף אם לא נכתבו בפירוש בתורה אבל הם חמורים מאד, ובפנימיות הענינים אף חמורים הם יותר מהחטאים שנתפרשו בתורה, כי הם מנתקים ומרחיקים יהודי מהקב"ה, ומערערים יסודות היהדות, שזה היה ענין חטאי דור המדבר שהיו פגמים ביסודות הכלל ישראל בעניני אמונה ועניני קדושה ושאר ענינים המנתקים את ישראל מדבקותם בהשי"ת, וע"כ הם חטאים כה חמורים ונענשו עליהם בעונשים קשים ביותר.

ואפ"ל שרצון העליון היה שישראל יכשלו בכל החטאים האלו לפני כניסתם לארץ ישראל, ע"ד שרואים בעניני הגוף כי יש הרבה מחלות שכאשר האדם נחלה בהם ומתגבר עליהם הריהו מתחסן כנגדם, ועד"ז קודם שנכנסו לארץ ישראל היו ישראל צריכים לחלות בכל עניני חטאים אלו, כדי לתקן כל הפגמים בדעות, וליכנס לארץ ישראל מחוסנים מכל עניני פגמים אלו.

והאיש משה עניו מאד מכל האדם

שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב (בראשית יח) ואנכי עפר ואפר ואילו במשה ואהרן כתיב (שמות טז) ונחננו מה. ויש לבאר הענין שהרי משה רבנו בוודאי ידע רום מדרגותיו, וכמו שהתורה כותבת

והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ואחז"ל (כתובות עז: ואדר"נ פ"ט) כ"ד מוכי שחין ונפשו של משה נמוכה מכולם. עוד אי' בגמ' (תולין פט.) גדול שנאמר במשה יותר ממה